

De onafhankelijke strafpleiter

Enkele gedachten over waar(dig)heid, recht en roem.

1. De onbetrouwbare (strafrecht)advocaat: meer dan perceptie?

*Crack the lawyer's voice,
That he may never more false title plead,
Nor sound his quilllets shrilly.*¹

Deze begin 17de-eeuwse beeldspraak illustreert hoe advocaten doorheen de geschiedenis geïdentificeerd worden met manipulatie en bedrog. De achterliggende boodschap van de auteur was helder: advocaten zouden er zich van moeten onthouden om onrechtmatige of valse zaken te bepleiten en zouden geen gezwollen betogen mogen houden die louter gebaseerd zijn op juridische techniciteiten.

Anders gezegd: de unieke positie van een advocaat en de vrijheid van het pleidooi zijn er niet om doelbewust het recht en de waarheid te omzeilen en de procedurele waarborgen zijn er in de eerste plaats om fundamentele rechten te beschermen, niet om te kibbelen rond technische kleinigheden.

De kritiek op de praktijken van sommige advocaten en het debat omtrent het belang van waarheid en integriteit in juridische procedures heeft – in het bijzonder in het strafrecht – aan actualiteit en belang nog niets ingeboet.

Is het mogelijk om (straf)recht te beoefenen zonder daarbij de waarheid te compromitteren?

Wat betekent het precies wanneer een bekende Franse strafpleiter, nog niet zo lang geleden benoemd tot Frans minister van Justitie, schrijft: “*défendre, ce n’est pas mentir, mais mettre la procédure pénale au service de la vérité d’un homme*”?²

De (strafrecht)advocaat ziet zich in deze verwarrende tijd geconfronteerd met complexe evoluties en uitdagingen.

Samenlopend met een onder de bevolking niet te onderschatten onderstroom aan onbegrip tot en met wantrouwen ten aanzien van justitie, worden advocaten als beroepsgroep vaak vereenzelvigd met de “onrechtvaardige” uitkomst van een zaak of op dezelfde diepte geplaatst als de door hen bijgestane cliënt. Bewondering voor wat volgens de mainstream media moet doorgaan als ‘topadvocaten’, slaat daarbij al snel om in een emotie die daarbij dicht aanleunt, onversneden afkeer.

Het helpt daarbij niet dat een gestaag toenemende groep advocaten zich geroepen voelt om een substantieel deel van de werktijd door te brengen in een televisie- of radiostudio of op

---

¹ W. Shakespeare, *Timon of Athens*, 4.3.167, Timon.

² E. Dupond-Moretti, *Bête noire*, 2012, p. 13.

een ander mediagericht platform. De advocaat die in de voormiddag een uitspraak aanhoorde en dus amper de tijd heeft gehad om in alle rust over die uitspraak te reflecteren (laat staan het vonnis grondig te bestuderen, te laten bezinken en het dan met de cliënt te bespreken), roert zich vaak nog dezelfde dag volop in het publieke debat. Tegelijk zien andere advocaten daardoor hun kans schoon om, naar aanleiding van de tussenkomst van de eerste advocaat, vanuit hun 'rechtsgevoel of expertise' het debat van hun commentaar te voorzien – daarbij niet gehinderd door kennis van het dossier.

Dat daarbij geregeld de weinig amicale verstandhouding tot zelfs onderlinge vetes tussen de betrokken advocaten de publiek verkondigde 'mening' duidelijk beïnvloeden, draagt weinig bij tot de overtuigingskracht van de ingenomen standpunten. Onvermijdelijk rijst bij dergelijke optredens telkens de vraag welke belangen werkelijk gediend worden. Die van het algemeen belang en van een goede rechtsbedeling (minstens de ondersteuning daarvan via een objectieve duiding als deelnemer aan het strafproces) of toch vooral het eigen belang van de advocaat?

De ongezonde symbiose tussen de media en het kransje immer gewillig opdravende advocaten, kan bovendien niet anders dan bevestigen wat er alom leeft onder de brede bevolking, dat met een bekende – versta: dure – advocaat de slaagkans op een betere uitkomst van een proces sterk toeneemt. Dat is trouwens meer dan een gevoel. Het is een onloochenbare realiteit dat de 'topadvocaten' – ik gebruik het holle woord hier voor de laatste keer – vaak enkel en alleen omwille van hun naambekendheid en 'succes' een zeker gewicht in de schaal kunnen leggen ten aanzien van de andere procespartijen, waaronder niet uitzonderlijk ook de rechter. Velen onder ons zijn nu eenmaal vatbaar voor het aura van de faam.

Dit alles levert een schouwspel op – zowel in de publieke arena als in de zittingszalen – waar andere belangen spelen dan het streven naar een rechtvaardige uitkomst. Veel advocaten lijken vergeten dat het strafrecht er onder meer op gericht is om private en publieke belangen waar mogelijk met elkaar te verzoenen.

Profileringsdrang, economische motieven, roemzucht, tot en met het ego dat zich bedreigd of gekrenkt voelt... al te vaak zijn het deze factoren die de processtrategie, de inhoud en de stijl van een pleidooi en de navolgende publieke commentaren (mee) bepalen. Fair play, sportiviteit, gematigdheid en - niet in het minst - eerlijkheid lijken daarbij nog eerder de uitzondering dan de regel.

Voeg daar nog het tarzangedrag van sommige advocaten aan toe, waarbij een succes (ook wanneer dat te wijten is aan louter juridisch-technische fouten van justitie) zo publiek mogelijk moet gevierd worden, en het beeld van de ijdele op publiciteit en geld beluste strafpleiter wordt des te sterker.³ Wanneer publiek overwinningsgedrag, waarbij wezenlijk begrip voor de gekwetste gevoelens van anderen ontbreekt, een voedingsbodem blijkt te zijn voor de polarisering en verharding van de verhoudingen tussen de professionele procesdeelnemers, hebben advocaten dan geen maatschappelijke plicht om zich in hun verhouding tot (en uitlatingen over) die procesdeelnemers, zoals advocaten van een

---

³ T. Spronken, *Strafverdediging: een onderzoek naar de normering van het optreden van advocaten in strafzaken*, 2001, p. 165.

tegenpartij of het openbaar ministerie, zo verzoenend mogelijk op te stellen? Mag er van advocaten niet verwacht worden dat zij een rem zetten op de drang naar publiciteit of concurrentieel voordeel en het verlangen om “de grootste en beste” te zijn?

Die terughoudendheid lijkt steeds meer naar de achtergrond verdwenen. Ruziemakerij lijkt in de plaats gekomen. Een kring van advocaten laat geen kans onbenut om kritiek te uiten op elkaar, op (wereldlijke en religieuze) overheden, op de gebreken van de politie of het openbaar ministerie, op uitspraken van politici, en geregeld ook op de media waar ze zichzelf nochtans graag door laten bedienen wanneer het hen uitkomt.

Hoeft het dan te verwonderen dat een deel van de bevolking niet zonder leedvermaak of innerlijke bevrediging vaststelt hoe het aantal advocaten toeneemt die zelf in opspraak komen, door deontologische maar vaak ook strafrechtelijke problemen. Ook dat is een niet te miskennen trend: de advocaat als doelwit van een vervolging, nu eens wegens witwas of bedrieglijke wegneming van gelden, dan wegens schending van het beroepsgeheim of lidmaatschap van een criminele organisatie.

Dat niet elk van deze vervolgingen leidt tot een veroordeling zal maar weinig helpen om het beeld bij te stellen van de advocaat als onbetrouwbaar sujet, als kompaan van de crimineel. Een beeld dat voor het overgrote deel van de advocaten niet klopt, maar zoals zo vaak is het gedrag van een kleine minderheid bepalend voor de beeldvorming rond de hele groep.

Er zijn advocaten bij wie er nog weinig verschil lijkt te bestaan tussen het verstrekken van legitieme rechtsbijstand en het fungeren als verlengstuk of criminele raadgever van de cliënt. De criminalisering van de advocaat is dan ook zeker geen kwestie van negatieve perceptie alleen. De advocatuur is bij de bestrijding van georganiseerde criminaliteit als beroepsgroep verdacht⁴ en heeft dat in een aantal opzichten aan zichzelf te danken.

2. De onafhankelijkheid: een miskende en (te) weinig ontwikkelde component van het beroep

In wat volgt breng ik naar voor dat de genoemde vaststellingen en evoluties in grote mate hun oorzaak vinden in een miskening of minstens een gebrekkige invulling van een fundament van het advocatenberoep, de onafhankelijkheid. Het is mijn overtuiging dat vele advocaten zich nog weinig bewust zijn van wat deze primaire component van het beroep inhoudt, of, wat erger is, er zich wel bewust van zijn maar zich daardoor niet laten leiden in hun handelen.

Het is de vervreemding van deze eigenschap - die inherent zou moeten zijn aan elke advocaat - die rechtstreeks aan de basis ligt van de weinig verheffende tot ronduit ongepaste en onverantwoorde vertoning van een toenemend aantal advocaten en zo het steeds vaker opstekend onbegrip, het ongenoegen en de aversie ten aanzien van de advocatuur en, bij uitbreiding justitie, mee in de hand werkt.

Het is immers te makkelijk om dit laatste louter te wijten aan de algemene maatschappelijke verharding, de mondigheid van de burger en de daarmee samenhangende uitwassen op

---

⁴ T. Spronken, o.c., p. 173.

sociale media. De evolutie naar een meer assertieve strafadvocatuur is niet alleen maar een tegengewicht voor de intensivering van de criminaliteitsbestrijding en de profilering van sommige parketmagistraten als crime fighters.⁵ De advocaten zelf dragen daarin een vaak onderschatte verantwoordelijkheid, die onlosmakelijk verbonden is met hun unieke positie als onafhankelijke actor binnen de rechtsstaat en de samenleving. Die positie gaat gepaard met rechten en met plichten. Zoals ook het EHRM het verwoordde: het gedrag van advocaten moet discreet, oprecht en waardig zijn.⁶

Hoe moet de advocaat in strafzaken zich gezien deze verantwoordelijkheid opstellen? Welk belang moet de advocaat daarbij hechten aan begrippen als (feitelijke) waarheid? Moet de advocaat – als (mede)behoeder van de rechtsstaat – bij zijn optreden rekening houden met maatschappelijke ontwikkelingen zoals de onophoudelijke stroom van desinformatie, complottheorieën en de daarmee samenhangende polarisering? Of mag hij – omwille van het door hem eenzijdig ingevulde verdedigingsbelang – zulke sociale verschijnselen negeren of, meer nog, ze aanwenden in het eigen beoogde voordeel?

In een tijdsgeest waarbij emoties vaak prevaleren op de (zoektocht naar) objectieve feiten en die zich soms zelfs lijkt te kenmerken door een “minachting voor waarheid”⁷, is het dan te verantwoorden dat een advocaat olie op het vuur doet door op cruciale momenten tijdens een strafproces een commentaar te geven die het wantrouwen in de rechtsgang nog meer ondermijnt? Is het niet precies aan de advocaat om te weten dat net op zulke tijdstippen er een gouden kans is om te zwijgen?

Over de onafhankelijkheid als kernbeginsel van de advocatuur is er weinig tekst te vinden in het regelgevend kader omtrent het beroep, laat staan over de specifieke invulling ervan binnen het strafrecht. Het gerechtelijk wetboek bepaalt weliswaar het pleitmonopolie en het gegeven dat advocaten hun ambt vrij uitoefenen ter verdediging van het recht en van de waarheid (art. 444 Ger. W.).

Er is verder de loyaliteitsplicht die vervat zit in de eedformule (art. 429 Ger. W.) - volgens dewelke een advocaat geen onrechtvaardige zaak zal verdedigen -, maar de wetgever blijft stil over waaruit de rol en de taak van de advocaat precies bestaat en over hoe de regel van de ‘rechtvaardige zaak’ concreet afgebakend wordt. De wet verwijst daarbij in de eedformule naar het geweten van de advocaat zelf.

De plicht om het beroep in absolute onafhankelijkheid uit te oefenen wordt in de deontologie wel formeel verankerd⁸, maar ook dat is in wezen slechts een open norm, die op eigen wijze door elke advocaat ingevuld kan worden.

---

⁵ J. Stevens, “Strafverdediging. Wettelijk en deontologisch statuut van de strafpleiter”, in J. Rozie e.a., *Geboeid door het strafrecht: de advocaat en de strafrechtspleging*, 2011, p. 154.

⁶ EHRM 21 maart 2002, Nikula v. Finland.

⁷ Zie hierover uitgebreid H. De Waele, “De waarheid bestaat, net als de leugen”, in F. Evers (ed.), *Op-Recht-Uit: een hulde aan Alain Bloch*, 2022, 87-107.

⁸ Volgens artikel 2 van de Codex Deontologie van de OVB moet de advocaat “vrij zij van alle druk, in het bijzonder van eigen belangen of van externe beïnvloeding en mag hij zijn beroepsethiek niet veronachtzamen om de cliënt, de rechter of derden welgevallig te zijn”.

Bij de morele afweging van welk belang de strafrechtadvocaat het meest laat doorwegen - dat van de verdediger van het recht of dat van de verdediger van het belang van de cliënt -, kan de advocaat zich laten leiden door de tweedeling in opvatting die daarover al sinds de invoering van de Napoleontische strafwetboeken in vele Europese landen bestaat.⁹

In de ene opvatting wordt de waarheidsvinding als ultiem doel van het strafproces gezien en moet een verdediger niet verdergaan dan het naar voor brengen van wat objectief en waarheidsgetrouw is en de verdachte tot voordeel kan strekken. In deze opvatting wordt de onafhankelijke positie van de advocaat ten opzichte van de cliënt benadrukt, waarbij de taak van de verdediger als van algemeen belang gezien wordt.

In de andere opvatting wordt vooral belang gehecht aan de rechtsbeschermende functie van het strafproces en het vermoeden van onschuld, waarbij de taak van de advocaat in de eerste plaats gekoppeld wordt aan een principiële partijdig belangenbehartiging. In deze opvatting moet de advocaat binnen de grenzen van de wet alles doen om de nadelige gevolgen van een vervolging van de cliënt te verminderen, waarbij de advocaat zich niet zou mogen laten leiden door zijn persoonlijke opvatting over de vraag of zijn cliënt al dan niet schuldig is.

Daar waar de hedendaagse advocaat zich meer zal kunnen vinden in de tweede opvatting, die van de zuiver partijdige verdediger, is het duidelijk dat een zeker spanningsveld tussen de eigenlijke uitoefening van deze functie en een strafrechtelijk onderzoek dat gericht is op waarheidsvinding, nooit ver af is. Een cruciaal vraagstuk bij de invulling van de onafhankelijkheid, als zowel een fundamenteel recht als absolute plicht in hoofde van de advocaat, is dan ook in welke mate die onafhankelijkheid kan dienen als *afbakening of begrenzing* van de partijdigheid.

Vormt de onafhankelijkheid het ultieme middel om de soms schijnbaar tegengestelde belangen van de verdachte en die van het strafproces (de vervolging van die verdachte en het zoeken naar de waarheid) toch met elkaar te kunnen verenigen?

Kan een herwaardering van de onafhankelijkheid een houvast vormen wanneer de advocaat zich gekneld ziet tussen moeilijk verzoenbare elementen, zoals het belang van de cliënt, de eigen (economische) belangen, de maatschappelijke roep om rechtvaardigheid en de verwachting van rechters om loyaal te participeren aan het strafproces?

Ik doe een poging om die onafhankelijkheid te (her)definiëren.

3. De samenhang tussen onafhankelijkheid, geloofwaardigheid en reputatie

Het beroep van advocaat is een vrij beroep. Hij is vrij in het kiezen van cliënten en het aanvaarden van een zaak. De advocaat onderscheidt zich daarbij weliswaar van andere vrije beroepen door de noodzakelijke plaats die de advocaat inneemt binnen de werking van het gerecht. Een advocaat kan pas in ware onafhankelijkheid optreden als hij zich vooreerst bewust is van deze centrale rol.

---

⁹ Voor een uitgebreide beschrijving hiervan zie T. Spronken, o.c., p. 7 e.v.

Het belang van de onafhankelijkheid als centrale premisse voor het optreden van de advocaat wordt doorgaans opgedeeld in twee componenten.¹⁰

Enerzijds moet de rechtbank kunnen rekenen op de persoonlijke integriteit en onafhankelijkheid van de advocaat (aangezien er voortgebouwd wordt op het door de advocaat verstrekte materiaal). Deze onafhankelijkheid strekt zich ook uit ten aanzien van de eigen cliënt. De advocaat in strafzaken bevindt zich aldus in een bijzondere, niet voor de hand liggende positie. Specifiek in strafzaken wordt er vaak gesteld dat de cliënt de *dominus litis* is, niet de advocaat, maar ook daar moet de advocaat beschikken over onafhankelijkheid van beoordeling en van actie, al mag de advocaat daarin niet zover gaan dat hij pleit tegen de zin en de stelling van de cliënt. Komen advocaat en cliënt daarin niet overeen, dan is het aan de advocaat om desgevallend zich uit de zaak terug te trekken.

Anderzijds moet de cliënt kunnen rekenen op de onafhankelijkheid van de advocaat tegenover de overheid en derden in het algemeen. In die zin kan er gesteld worden dat voor de cliënt de onafhankelijkheid samenvalt met de partijdigheid.

We weten natuurlijk dat zulke voorschriften makkelijker ogen dan dat ze zijn. De onafhankelijkheid - en de bedreiging daarvan - heeft immers ook een economische component. De advocaat, die door de wetgever en rechtspraak sinds jaren als een ondernemer aanzien wordt en bijgevolg aan specifieke verplichtingen onderworpen is, moet voldoende rendabel zijn om onafhankelijk te kunnen blijven werken.

Tegelijk is het niet ondenkbaar dat door het toenemend streven naar rendabiliteit de daadwerkelijke onafhankelijkheid net vermindert. Het toch aannemen van een zaak waarvan het na een eerste studie duidelijk is dat die geen kans op slagen heeft, althans niet in de door de cliënt verhoopte zin. Het tegen het dossier in pleiten, het onnodig beschimpen van of het kwaadspreken over een tegenpartij omdat de cliënt dit graag wil horen, het instellen van beroep enkel omdat een bepaald (procedure)middel niet aanvaard is, terwijl de belangen van de cliënt daardoor mogelijk geschaad kunnen worden.

Het zijn enkele voorbeelden van hoe de economische drijfveer, vaak vermengd met de drang naar erkenning, de onafhankelijkheid van denken en handelen onder druk kan zetten.

Meer zelfs: het kan uiteindelijk leiden tot een situatie waarbij de onafhankelijkheid als beroepspllicht ondergeschikt wordt aan de economische afhankelijkheid en/of persoonlijke geldingsdrang. Waarbij de advocaat zijn 'onafhankelijke positie' gebruikt om die stellingen te pleiten - vaak regelrecht indruisend tegen het straf dossier of zelfs tegen de wet - die hem ogenschijnlijk voordeel of zelfbevestiging bieden, maar die niet te verenigen zijn met de daadwerkelijke invulling van de onafhankelijkheid die net verwacht wordt, ook t.a.v. het eigenbelang.

Niet alleen zal de advocaat daar (doorgaans) de cliënt geen dienst mee bewijzen, maar vooral staat een systematisch optreden in deze zin garant voor een verlies aan geloofwaardigheid. Dat gebrek aan geloofwaardigheid is, naast een bron van ergernis voor de rechter, vaak de

---

¹⁰ J. Stevens, *o.c.*, p. 486.

beginfase van een proces dat – er zijn voldoende voorbeelden te bedenken binnen het strafrecht – uitmondt in de advocaat die een karikatuur wordt, en voor wie onafhankelijkheid een scherm is van waarachter hij meent te kunnen grossieren in intellectueel oneerlijke betogen, procedurele spijkers op laag water, stijlloze confrontaties met medeprocespartijen tot en met aan kolder grenzend theater, dit laatste vaak bij gebrek aan een inhoudelijk gefundeerd betoog.

Een dergelijke benadering van het beroep – onder de dekking van de zgn. onafhankelijkheid – kan dan misschien wel het applaus van de eigen besloten kring, de goedkeuring van de onwetende cliënt of een sensationele scoop in de media opleveren, maar ook niet meer dan dat. In geen geval zal het bijdragen tot een kwalitatieve rechtsvinding. Het gebrek aan professionele ernst waarmee menig advocaat doorheen het strafproces meent te kunnen flaneren, is in zulke gevallen niet meer dan een schijnvertoning, die niet de minste grondslag noch rechtvaardiging kan vinden in de te pas en te onpas geproclameerde onafhankelijkheid.

Betekent dit dat de advocaat die aldus handelt daarmee ook een vorm van procesmisbruik pleegt en in dat opzicht verwijtbaar is? Helemaal niet.

Binnen een rechtsstaat heeft het naar de beoordeling van de zaak toe geen belang hoe de verdedigingsrechten uitgeoefend worden.¹¹ De verdediging is intellectueel autonoom en bepaalt vrij hoe de verdediging gevoerd wordt, zolang er daarbij geen strafbare handeling gesteld wordt, bijvoorbeeld door als advocaat valse stukken aan te wenden in een procedure.¹² Het is aan de rechtbank om de legitieme verzoeken van de verdediging – hoe verregaand ook – al dan niet in te willigen. Een advocaat kan – zo hij dat wil – daarin ver gaan. Een pleidooi waarin feitelijkheden verdraaid worden, stukken onjuist geciteerd worden of waarin manifest gelogen wordt, kan nooit procesmisbruik inhouden.

Of het de meest aangewezen weg is om een gedegen en blijvende reputatie als strafpleiter op te bouwen, is een andere vraag.

4. De risico's van gecompromitteerde onafhankelijkheid

Uiteindelijk komt het dus neer op de vraag welke compromissen een advocaat bereid is om te sluiten op het vlak van zijn daadwerkelijke onafhankelijkheid. Vele mogelijke wegen bieden zich daarbij aan. De risico's die gepaard gaan met de gekozen weg, kunnen daarbij sterk variëren.

Elke advocaat met ambities om door te groeien in het strafrecht, doet er in dat opzicht goed aan om zich vertrouwd te maken met de wijze waarop de figuur van de strafbare deelneming door de huidige rechtspraak ingevuld wordt. Die invulling is zonder meer verstrekkend te noemen en biedt – bekeken door de bril van het openbaar ministerie – voldoende juridische mogelijkheden om advocaten die hun onafhankelijkheid uit het oog verliezen, in het strafrechtelijk vizier te nemen.

---

¹¹ T. Spronken, *o.c.*, p. 197-198.

¹² Het recht van verdediging laat geen onwettige handelingen of praktijken toe. Men mag geen (nieuw) misdrijf plegen om zich aldus t.a.v. andere feiten te verdedigen; zie o.a. P. Arnou, noot onder Corr. Gent 8.12.1992, R.W. 1993-94, 859, met verwijzing naar Cass. 23 juni 1941, Pas. 1941.

Een goede illustratie van die extensieve invulling door de rechtspraak is een uitspraak van het hof van beroep te Gent van juni 2023 in een zaak van mensenhandel en sociale fraude. In de uitgebreide motivering omtrent de invulling van het begrip mededaderschap stelt het Hof dat ook een eventueel of indirect opzet (naast het direct opzet) aanvaard kan worden als modaliteit van het deelnemingsopzet. Het Hof bevestigt daarmee de in de rechtsleer ingenomen visie dat strafbare deelneming ook kan ontstaan indien een deelnemer wetens en willens een gedraging verricht zonder dat hij de bedoeling heeft door die gedraging deel te nemen aan een bepaald misdrijf, maar hij zich bewust is van de kans, de mogelijkheid of het risico dat hij door die gedraging bijdraagt tot een welbepaald misdrijf, en dit gevolg a priori aanvaardt.¹³

Wanneer deze invulling gekoppeld wordt aan de eveneens breed aanvaarde opvatting dat het misdadig overleg tussen de deelnemers niet uitdrukkelijk geuit hoeft te zijn en dat vrijwillig afzien van meer concrete kennis een deel kan vormen van het stilzwijgend overleg, dan wordt het duidelijk hoe dicht een advocaat die kennis krijgt van de criminele activiteiten van een cliënt en daarbij advies verleent (bvb. over de instandhouding van die activiteiten met een minimalisering van het risico op vervolging), de grens van strafbare deelneming benadert.¹⁴

Hetzelfde geldt voor een advocaat die met kennis van zaken over de door de cliënt gepleegde of te plegen misdrijven, een document opstelt dat aangewend zou kunnen worden in het kader van die misdrijven, of die het op zich neemt om - onder de dekmantel van het beroepsgeheim - als tussenpersoon te fungeren bij de contacten tussen de diverse betrokkenen bij een criminele activiteit (bvb. wanneer hun onderlinge contacten bemoeilijkt worden door mogelijke af luistermaatregelen of een voorhechtenis).¹⁵

Een juiste invulling van de onafhankelijke positie is dan ook niet enkel om professionele, deontologische of ethische redenen een grondvoorwaarde, maar vormt ook een doeltreffende begrenzing van het legitiem optreden als juridische raadgever van verdachten en dient bijgevolg als eerste lijn van verdediging voor de advocaat tegen mogelijke verdachtmakingen van betrokkenheid bij criminele activiteiten van bijgestane personen.

5. De onafhankelijkheid als metgezel van de authentieke strafpleiter

Nu er voldoende aangetoond is wat het belang is van een juist begrip van de onafhankelijkheid als leidraad voor de advocaat, zou het dan niet nuttig zijn om in de toepasselijke regels nadrukkelijker dit concept invulling te geven? Waarom zou in de deontologische voorschriften de onafhankelijkheid niet gekoppeld kunnen worden aan de eer en de waardigheid van het beroep, alsook aan de essentiële rol van de advocaat binnen de rechtsbedeling?¹⁶

---

¹³ Gent (3^ek), 1 juni 2023, C 825 /202, onuitg.

¹⁴ De 'onderrichtingen' bedoeld in de omschrijving van medeplichtigheid in art. 67, 2^e lid Sw. kunnen immers betrekking hebben op raadgevingen van de advocaat, wanneer die inlichtingen een nut gehad hebben om een misdrijf te plegen.

¹⁵ In dat geval zou de figuur van het eventueel opzet het risico op vervolging als mededader substantieel vergroten, gezien de brede invulling door de rechtspraak van het begrip 'rechtstreekse medewerking aan de uitvoering van een misdrijf' zoals voorzien in art. 66 Sw.

¹⁶ Vgl. Basic Principles on the Role of Lawyers and the IBA Standards for the Independence of the Legal Profession: "lawyers shall at all times maintain the honour and dignity of their profession as essential agents of the administration of justice" (article 12).

Deze bijdrage vormt daartoe een aanbeveling en een oproep tegelijk.

Het is mogelijk om economisch rendabel te zijn en te blijven, cliënteel op te bouwen, fair play en sportiviteit in alle omstandigheden te respecteren én uit te blinken als een goede, geloofwaardige advocaat die de belangen van de cliënt vooropstelt. Dit alles zonder compromissen te sluiten op het vlak van de onafhankelijkheid en zonder te moeten toegeven aan de profileringsdrang die zich onvermijdelijk laat gelden nadat enkele successen opgebouwd werden.

De weg daarnaartoe veronderstelt consistentie en een gezonde dosis zelfrelativering. Bepaalde cliënten zullen aan u voorbijgaan, bepaalde onhoudbare stellingen zullen terzijde geschoven moeten worden - ook tegen de wil van de cliënt in en ook indien de cliënt een mooie beloning daarvoor in de plaats stelt -, het ego zal plaats moeten maken voor de ratio wanneer een 'ingenieus middel' op gemotiveerde wijze afgewezen wordt door de rechter, er zal van tijd tot tijd weerstaan moeten worden aan de verleiding om in te gaan op de vraag van de media om commentaar te geven, er zal terughoudendheid nodig zijn wanneer een agressief of stijlloos betoog gehouden wordt door een tegenstrever; er zal boven alles doorzetting en moed nodig zijn wanneer sommigen uit de beroepsgroep een andere methode hanteren en daarbij hun vluchtige overwinningen zo breed mogelijk publiekelijk ten toon spreiden.

U zal nu mogelijk denken, ach dat zijn wel mooie woorden, maar wie wil er nu niet bekend worden als advocaat? Wie kan er onberoerd blijven bij de roem die gepaard gaat met een succesvolle carrière als strafpleiter?

Ik verbaas er mij al lang over waarom er in de huidige samenleving zo veel belang gehecht wordt aan 'succes'. Wellicht komt het voort uit een natuurlijk en diepgeworteld ontzag van de mens voor groot fortuin. Het is nochtans mijn overtuiging dat succes - of het verlangen ernaar - niet alleen vluchtig en van weinig waarde is, maar ook een obstakel vormt voor onafhankelijkheid.

Stefan Zweig, een Duits schrijver en humanist die in de eerste helft van de 20ste eeuw internationaal bekend werd, schreef over 'succes en publiciteit' de volgende passus, die het verdient om integraal geciteerd te worden: *"op zichzelf betekent elke vorm van publiciteit een verstoring van het natuurlijke evenwichtsgevoel van een mens. In normale toestand is de naam die een mens draagt niet meer dan wat het dekblad voor een sigaar is, een herkenningsteken, een uiterlijk, onbelangrijk object, dat maar in een los verband staat met het echte subject, het eigenlijke ik. Bij succes begint die naam als het ware op te zwellen. Hij maakt zich los van de mens die hem draagt en wordt zelf een macht, een kracht, een ding op zich, een handelsartikel, een kapitaal, en innerlijk dan weer door een heftige reactiewerking een kracht die de mens die hem draagt begint te beïnvloeden, te domineren, te veranderen. Ik ben ervan overtuigd dat elk bekend worden van je lichamelijke verschijning je er toe verleidt als 'spiegelmens' van je eigen ik te leven, in elk gebaar een bepaalde stijl aan te nemen, en met deze verandering van je uiterlijke houding gaan meestal hartelijkheid, vrijheid en onbevangenheid van je innerlijke natuur verloren."*¹⁷

---

¹⁷ S. Zweig, *De Wereld Van Gisteren*, heruitgave 2007, 431 p.

De echte strafverdediging wordt *niet* afgemeten aan de omvang van de economische omzet van een advocaat, aan de omvang van een kantoor of aan de omvang van de naambekendheid. De mate waarin een advocaat 'succesvol' is, zeg maar.

De echte strafverdediging wordt geleverd door de advocaat die het belang van de cliënt vooropstelt, standvastig maar tegelijk gematigd, vrij van welke interne of externe beïnvloeding ook.

De advocaat die weet hoe de belangen van een cliënt maximaal te verdedigen en hoe daarbij totaal onafhankelijk te blijven – onafhankelijk van geld, onafhankelijk van het succes en zelfs onafhankelijk van wellicht de gevaarlijkste verleiding, de roem –, die advocaat is de naam strafpleiter waardig. De advocaat die begrijpt dat (objectieve) waarheid en dienstverlening niet onverzoenbaar zijn met de pecuniaire voordelen van het beroep (en zelfs op de eerste plaats zouden moeten staan¹⁸).

Wie kiest voor het beroep van strafrechtadvocaat, moet er zich van bewust zijn dat de beloning de louter geldelijke verdiensten ruim overstijgt. Een vooraanstaand Engels strafpleiter verwoordde het zo: *“no one becomes a criminal barrister to make large sums of money. A criminal practice has always been the least well paid and of the lowest status at the Bar. Yet in my opinion the rewards are of the greatest. You practice in circumstances that seriously affect your fellow human beings in their personal and everyday lives. ... You are privileged in your work.”*¹⁹

Het is aan jullie om zich van deze bevoorrechte en onafhankelijke positie bewust te zijn.

Het is aan jullie om de unieke positie als onafhankelijke verdediger te gebruiken om objectieve duiding te geven bij uitspraken, ongefundeerde commentaren over dysfuncties binnen justitie te nuanceren, polarisering tegen te gaan door context mee te geven. Zo nodig, maar steeds met gematigdheid, via de publieke arena. Waar mogelijk met het gesproken of het geschreven woord, wanneer juist gehanteerd het krachtigste wapen van de jurist.

Het is aan jullie om steeds – in welke omstandigheden ook – een gegeven woord te houden, achterbaksheid achterwege te laten en de elementaire hoffelijkheid in acht te nemen, ten aanzien van elkaar, de rechtbank, de tegenpartij...hoe groot en schijnbaar tegengesteld de belangen ook zijn. Laat het partijdig belang nooit afbreuk doen aan een stijlvolle, integere omgang met elkaar. Want ook dat is de uiting van een onafhankelijke geest.

Shakespeare vatte het andermaal treffend samen: *“And do as adversaries do in law, Strive mightily, but eat and drink as friends.”*²⁰

Maart 2024,

Laurens van Puyenbroeck

---

¹⁸ “A true lawyer is one who places truth and service in the first place and the emoluments of the profession in the second place only” - M. Gandhi, *Harijan*, 26.11.1938, p. 351.

¹⁹ T. Grant, *Jeremy Hutchinson's Case Histories*, 2016, postscript by J. Hutchinson, p. 361.

²⁰ W. Shakespeare, *The Taming of the Shrew*, 1.2.280, Tranio.